

Een virtueel bezoek aan het Open Leercentrum Gent

Erika Blondé

Zelfstandig leren, zelfsturend leren, docentonafhankelijk leren, flexibel leren, open leren, leren leren,... er wordt nogal wat 'geleerd' en vooral gegoocheld met termen en begrippen als we er de literatuur op naslaan. Wij wilden weten hoe het er in de praktijk aan toe kan gaan en brachten een virtueel bezoek aan een *Open Leercentrum* (verder OLC). Virtueel, want deze tekst is geen interview oude stijl, met pen en papier en een gezellig krakende cassette recorder. Als basis voor deze tekst diende een schriftelijke vragenlijst die de werkgroep *Open Leren* van het Centrum Basiseducatie Antwerpen opstelde in het kader van een prospectie bij verschillende OLC's. Na enkele telefonische en elektronische contacten met Jan Van Assche en Veerle Van den Ende, medewerkers van het OLC van *Leerpunt*, is die vragenlijst bewerkt en in het interview hieronder gegoten.¹

Leerpunt is het Centrum voor Basiseducatie (CBE) in Gent dat een OLC in werking heeft.² CBE's zijn erkende onderwijsinstellingen voor laaggeschoolde volwassenen met maximum tien jaar scholing. Ze kunnen er terecht voor cursussen Nederlands Eerste Taal, lees- en schrijfgroepen; Nederlands Tweede Taal, zowel voor analfa-

beten als voor gealfabetiseerden; Rekenen en Sociale Kennis & Vaardigheden. We vallen meteen met de deur in huis, of beter in het OLC, en kijken eventjes mee over de schouders van Jan en Veerle. Dat geeft alvast een mooie indruk van wat hier kan en mag, welke leermiddelen zoal gebruikt worden en wat er voor een begeleider bij komt kijken.

Het OLC is ingericht in een groot lokaal, waarin door het plaatsen van kasten verschillende hoeken gecreëerd werden: er staan elf pc's, twee printers, enkele grote tafels, een tv/video en kasten met materiaal. Er zijn ook borden en een telefoon aanwezig. Jan komt wat vroeger om alles klaar te zetten: pc's aan, controleren op de fiches wat iedereen wil oefenen en de juiste softwareprogramma's opstarten.

Sevike (36 jaar), Amina (44 jaar) en Nong (25 jaar) – alle drie beginners van NT2 – komen giechelend binnenwaaien. Ze oefenen één uur zelfstandig en daarna hebben ze leeswerkplaats. Oefenen met het programma *Welke klinker?* gaat vlot. De volgende keer kunnen Amina en Nong beginnen met het volgende programma *RT-spelling*. Jan heeft getracht een volgorde te zoeken in het gebruik van de educatieve software. Daarbij houdt hij rekening met zowel het taalaspect als het leren

werken met de computer. Het programma Ik oefen met de muis is meestal het eerste programma dat wordt aangeleerd. Amina zoekt woorden op in het *Beeldwoordenboek*; ze vindt het zo interessant dat ze het ook wil kopen.

Berir heeft zich onlangs aangemeld in Leerpunt, maar zal pas in september in een groep van NT2 kunnen beginnen. Hij wil nu al zoveel mogelijk komen oefenen. Hij werkt met het programma *Welke klinker?* en kiest zelf de oefeningen die hij wil herhalen. Jan en Veerle hebben de indruk dat hij niet echt laaggeschoold is; misschien kan hij in september beter in een Centrum voor Volwassenenonderwijs (OSP) Nederlands leren. In dat geval is het OLC een ideale plaats voor observatie en eventueel doorverwijzing.

Abdelmalek (26 jaar) volgt de *Opstapcursus naar werk* en komt zich voorbereiden op de psychotechnische proeven. Hij zat in de NT2-groep niveau 4 en kent nu voldoende Nederlands om in een art. 60-contract te stappen. Met het programma *Pikazo* oefent hij ruimtelijk inzicht op de computer. De eerste keer vond hij het moeilijk, nu heeft hij het onder de knie. De volgende keer wil hij verder oefenen met de psychotechnische proeven: rekenrijtjes heeft hij nog niet gehad.

Zohra (38 jaar) en Hafida (27 jaar) zijn twee analfabete anderstaligen uit de groep *Alfa 2*. Zij zitten geconcentreerd te werken met de cd-rom van het programma 7/43. De begeleiders van het OLC moeten enkel het programma opstarten, de vaste begeleider van hun lesgroep bepaalt telkens wat ze moeten doen. Het zijn oefeningen op de woorden die ze al in de les gezien hebben. De twee cursisten weten zelf wat ze moeten doen: herhalen als ze fouten gemaakt hebben en overgaan naar de volgende oefening als het foutloos was. Soms geeft de vaste begeleider van de groep ook nog oefeningen op papier mee. Die kunnen ze dan maken, zodra ze een basiswoord op de pc hebben afgewerkt.

Claudine (44 jaar) en Elsa (61 jaar) volgen allebei niveau 3-4 van de lees- en schrijfgroepen NT1. Claudine heeft zich ondertussen al geïnstalleerd met het instructieboek *Word 1*. Veerle informeert hoe het loopt. Het lukt Claudine aardig om zelfstandig te werken. Samen bespreken ze eventjes wat ze daarna best aanpakt. *Word 2* is eigenlijk te gespecialiseerd, *Excel* zal ze waarschijnlijk op haar werk meer kunnen gebruiken. Momenteel is ze in ziekteverlof, maar ze gebruikt die periode om te leren werken met de courante softwareprogramma's, zodat ze goed voorbereid is om in september opnieuw te gaan werken. Elsa zit te worstelen met *Powertype*, het programma om te leren typen. Ze wil blind leren typen met tien vingers.

Om 10.30 uur komt 'de tweede lichting' binnenwaaien. Om de computers optimaal te kunnen gebruiken, wordt de voormiddag in twee gedeeld. Sommige cursisten blijven langer omdat ze tijdens hun werkuren komen en gedurende het volledige dagdeel niet ingeschakeld worden op de werkvloer. Het is soms improviseren, mensen van pc laten veranderen omdat niet alle programma's overal geïnstalleerd zijn.

VONK: Wellicht trappen we nu een open deur in, maar voor alle duidelijkheid: wat is een OLC?

Een OLC – zo staat het ook in onze infolider – is een plaats met specifieke leeromgevingen waar deelnemers zelfstandig, op hun eigen tempo en op hun eigen niveau, onder begeleiding kunnen werken en oefenen. Een OLC is één van de verschijningsvormen om aan open leren te doen. Onder open leren verstaan we: onderwijs dat breed toegankelijk is, waarbij mensen moeten kunnen kiezen uit een aanbod dat aansluit bij hun individuele leerbehoeften, zowel inhoudelijk als methodisch.

De leermiddelen in een OLC kunnen computers zijn, maar ook mappen met opdrachten, cassette-recorders, video's, tijdschriften en naslagwerken. Het materiaal dat gebruikt wordt, geeft mogelijkheden voor feedback en zelfcontrole. Een ander kenmerk van een OLC is dat het makkelijk toegankelijk is en vaak open. Als educatieve ben je meer een begeleider dan een docent.

VONK: Wanneer zijn jullie opgestart? Met welke middelen?

We zijn opgestart in oktober '98 als de samensmelting van de toenmalige Taal- en Rekenwerkplaats van *Leerpunt* en de stedelijke Opleidings- en Tewerkstellingsprojecten van de stad Gent. Het OLC wordt bemand door anderhalve educatieve. Eén daarvan wordt gedetacheerd door de stad Gent, de halftijdse wordt betaald uit een enveloppe die het CBE van het departement Onderwijs krijgt. De start werd mee mogelijk gemaakt dankzij een gift van zes pc's door een serviceclub en vier afgeschreven computers van de educatieven. Inmiddels zijn alle computers bijna vervangen, maar ze hebben – zeker in het begin – hun diensten bewezen.

VONK: Hoe 'open' is het OLC?

We houden het OLC zoveel mogelijk open: per week drie dagdelen en een avond. Cursisten, aangemeld via verschillende kanalen, mogen zelf bepalen wanneer ze willen komen, hoe vaak per week en voor hoelang. Ze kunnen bijvoorbeeld de ene week vier keer komen, de andere week niet. We leggen wel uit dat geregelde oefening beter is voor het leerproces, maar we leggen niets op. Cursisten komen op het tijdstip dat hen het best past en ze zijn ook vrij om te pauzeren wanneer ze dat willen. Ze beginnen en stoppen op verschillende momenten. De verantwoordelijkheid ligt volledig bij de cursisten; wij zullen zelf geen initiatief nemen om mensen op te bellen of aan te moedigen om terug te komen.

VONK: Moeten cursisten een plaatsje reserveren of kunnen ze zo binnenvallen?

We werken altijd op afspraak. Cursisten maken zelf een afspraak of laten er een boeken via hun lesbegeleider. De afspraken worden genoteerd in een agenda aan het onthaal van *Leerpunt*. Dat kan telefonisch en ze hoeven niet te vragen naar de begeleider van het OLC. Er worden geen vaste wekelijkse afspraken gemaakt, tenzij met de cursisten vanuit opleidings- en tewerkstellingsprojecten. Na elke bijeenkomst en bij elke afwezigheid moeten de cursisten dus zelf voor een nieuwe afspraak zorgen.

VONK: Wat is de personeelsbezetting voor de bijeenkomsten? Hoeveel educatieven voorzien jullie per aantal cursisten?

Afgelopen schooljaar waren er minstens twee en maximum 21 cursisten per bijeenkomst. Sommigen blijven de hele tijd (drie of drie en een half uur), de meesten ongeveer twee uur. Cursisten in het OLC moeten op eigen tempo kunnen werken. Als de opdracht vragen of problemen oproept, moeten we ervoor zor-

gen dat ze zo weinig mogelijk moeten wachten. We voorzien daarom dubbele begeleiding. Als er voor een sessie weinig cursisten zijn, is er slechts één begeleider. Aangezien we op afspraak werken, zien we dat meestal aan het aantal inschrijvingen. Je kan echter moeilijk zeggen hoeveel begeleiders je moet voorzien voor een bepaald aantal cursisten. Je moet immers rekening houden met een aantal factoren: zijn er nieuwe cursisten? zijn er mensen met wie je de leerlijn moet bespreken? zijn er cursisten die minder zelfstandig werken? zijn er analfabeten of moeilijke lezers bij? beginnen ze allemaal tegelijk of druppelen ze binnen?

VONK: Hoe zelfstandig wordt er geleerd? Met andere woorden: wie bepaalt de leerdoelen en de leeractiviteiten? hoe wordt de leerlijn opgebouwd? hoe wordt over het leerproces gewaakt?

In de eerste plaats is het de cursist die bepaalt wat hij wil leren. Soms wordt hij hierbij geholpen door de begeleider van zijn lesgroep of door de trajectbegeleider van OCMW, VDAB, opleidings- of tewerkstellingsprojecten. Maar de cursist moet het zelf zien zitten. In een groep kan hij zich nog verbergen achter de anderen, maar in het OLC moet hij het zelf doen. Om te starten in het OLC is zelfstandig kunnen werken nog geen vereiste. Dat is juist wat we de mensen willen leren.

De eerste bijeenkomst(en) bepalen wij (en soms de vaste begeleider in de lesgroep van *Leerpunt*) aan welke leeractiviteiten gewerkt wordt en welke oefeningen er gemaakt moeten worden. Gaandeweg wordt de cursist betrokken in deze keuze. Sommige mensen voelen zich ook pas na een tijdje zeker genoeg om zelf hun leerproces te sturen, onder andere omdat ze dan pas zicht krijgen op wat kan en niet kan. Al naargelang de behoefte, krijgt de cursist ondersteuning bij het uitvoeren van de taken. De ene cursist krijgt uitleg en werkt aan een

oefening. Als hij klaar is, overloopt en verbetert hij die samen met ons. De andere cursist werkt zelfstandig, vraagt uitleg als hij er niet alleen uitkomt of twijfelt, en nadien verbeteren we samen. Nog een andere cursist werkt volledig zelfstandig, controleert en verbetert zelf. We overlopen en bespreken zijn aanpak (proces), het resultaat ervan (product) en de struikelblokken.

Voor de leerlijn gebruiken we verschillende *Doelenboeken* van SVE (Amersfoort) als richtlijn. Ook de opbouw die in sommige materialen al voorhanden is, kan als leerlijn dienen. We zorgen ervoor dat de cursist steeds op een laag niveau begint. Dat heeft als voordeel dat het niet afschrikt, dat de cursist vlot kennis en vaardigheden kan opbouwen en zo een stevige basis verwerft. Hoe lager het niveau waarop een cursist begint, hoe meer zijn zelfvertrouwen kan stijgen. Het enige nadeel hiervan is dat cursisten soms de indruk krijgen dat het allemaal zo moeilijk niet is. Vooral bij de voorbereiding van psychotechnische proeven merken we dat. Ze vinden het dan niet altijd nodig om zich grondig voor te bereiden en zijn later verwonderd dat ze niet slagen voor de test.

Elke bijeenkomst noteren we van elke cursist de activiteiten van die dag, de vorderingen, de opmerkingen van de cursist over het materiaal, zijn wensen, en onze observaties. Dat kan eventueel aangevuld worden met bevindingen of opmerkingen van de lesbegeleider, maar dat gebeurt tot nu toe weinig. Regelmatig bespreken we dat alles met de cursist. Hij wordt ook aangemoedigd om zelf initiatief te nemen, bijvoorbeeld door zelf te bepalen wanneer herhaling nodig is, wanneer hij sterk genoeg staat om een nieuw onderdeel te beginnen, wanneer hij afwisseling wenst, wanneer een oefening te saai wordt... Als we vinden dat zijn houding of keuze niet zo goed is, bespreken we dat.

We proberen om de cursist zoveel mogelijk zelfstandig te laten werken en pas bij te springen als het echt niet anders kan. Er

wordt ook assertiviteit van hem verwacht: hij moet zeggen wanneer hij iets niet begrijpt, wanneer iets te moeilijk of te gemakkelijk is. In het begin was het wel moeilijk om als begeleider niet onmiddellijk in te grijpen, maar om de cursist het zelf te laten oplossen of zelf hulp te laten vragen. Met anderstaligen met een beperkte kennis van het Nederlands is dit natuurlijk niet eenvoudig. Voorlopig hebben we daar geen oplossing voor. We vragen toch steeds of het moeilijk was, een leuke oefening, of ze willen herhalen of een nieuwe oefening maken...

VONK: Als begeleider moet je wel heel wat in je mars hebben.

Ja, de taken van de begeleiders zijn erg uitgebreid en gevarieerd. Eerst en vooral is er het bespreken van leerdoelen, leerlijn en leeractiviteiten per cursist en de opvolging daarvan. Het observeren van zijn leervaardigheden en attitudes en die bespreken met hem, vinden we heel belangrijk. Zo krijgt de cursist immers meer zicht op zijn leergedrag en kan hij zelfstandiger gaan werken.

Je hebt als begeleider kennis nodig over verschillende leerdoelgebieden. Door het feit dat we met twee zijn, kunnen we elkaar daarin aanvullen. Toch kiezen we ervoor om de cursisten niet te koppelen aan een begeleider; we moeten allebei voor iedereen aanspreekbaar zijn. Verder heb je kennis nodig van de aanpak per niveau en moet je per cursist de geschikte aanpak zoeken. Je moet als begeleider ook steeds materiaal zoeken dat aangepast is aan de mogelijkheden en kennis van je cursisten. Ze moeten hun vooropgestelde doel immers zo vlug mogelijk kunnen bereiken, zonder op een frustratieniveau te werken. Voor die zoektocht naar aangepast materiaal is het nodig de eigen materialenbank goed te kennen en voortdurend oog te hebben voor nieuw materiaal.

Een cursist die naar een OLC komt, blijft alleen als je aan zijn leervraag kunt voldoen.

Sociale contacten, groepsgevoel, verbondenheid met de begeleider spelen hierbij geen rol. Hij komt om te leren, niet voor de gezelligheid. Elk oefenmoment moet dus geslaagd zijn, anders haakt hij af. Hij is vrij om naar het OLC te komen, dus ook om eruit weg te blijven.

VONK: Hoe vinden nieuwe cursisten de weg naar het OLC?

Nieuwe cursisten kunnen zich op verschillende manieren aandienen in het OLC. Meestal worden ze doorverwezen vanuit een lesgroep in *Leerpunt*. Het gebeurt ook dat cursisten door externen worden doorverwezen. Dat zijn bijvoorbeeld opleidings- of tewerkstellingsprojecten, trajectbegeleiders van OCMW of VDAB, en werkgevers. Sommige bedrijven sturen werknemers door als ze vinden dat die nog iets zouden moeten bijleren om beter te functioneren. Zo zijn er al doorverwijzingen gebeurd door Volvo of één van zijn toeleveringsbedrijven, door stadsdiensten, door De Lijn... Soms komen ze ook geheel 'zelfstandig' – dus zonder doorverwijzing – binnengestapt.

VONK: Welke leermiddelen worden er gebruikt in het OLC?

We hebben een grote variatie aan leermiddelen en materialen in huis. Er zijn computers met educatieve software (vooral van OWG, *Edurom*, *Dainamic*, *Rijbewijs* en *Powertype*), autocorrectieve oefeningen (*Loco* voor NT1, NT2 en rekenen; verder schriftelijk materiaal zoals *Rekenen toegepast*, *Werkboeken spelingschakel NT2*, *Denkwerk*, *Verwijswoorden*, *Voorbereiding psychotechnische testen*), zelfstudieopdrachten, tv met video, cassette-recorders en allerhande naslagwerken (woordenboeken, *Beeldwoordenboek*, atlas, *Talrijk* voor rekenen). We maken zelf geen materialen aan; dat vraagt immers veel tijd en is niet eenvoudig.

In het OLC is geen aansluiting op Internet voorzien. Enerzijds omdat er geen budget voor is, anderzijds omdat we er nog niet helemaal uit zijn wat we de cursisten willen aanbieden. Zomaar surfen of chatten is niet de bedoeling van Internet in een OLC. Cursisten die er toch op willen werken, kunnen we doorsturen naar de stadsbibliotheek.

Vonk: Hoe verloopt de wisselwerking tussen het OLC en de rest van het centrum?

Bij de voorbereiding van het OLC hebben we ons gebaseerd op *De roos van Open Leren* (Bensmann & Kleinheerenbrink 1997). "Dat is een schema in de vorm van een roos. De roos symboliseert vier gebieden in het onderwijsproces die van belang zijn voor het succes van open leren. Namelijk de organisatiestructuur, de faciliteiten en voorzieningen, de onderwijsinhoud en methodiek en de leerwegen (d.i. het cursus-aanbod en de leertrajecten). De essentie van open leren is dat er tussen die vier gebieden een onderlinge samenhang is. Een verandering binnen het ene gebied om de cursist centraler te stellen, heeft automatisch consequenties voor het andere."

Op het vlak van faciliteiten en voorzieningen zitten we nu al een heel stuk verder dan vorig jaar. We hebben betere pc's, een grotere ruimte en meer openingsuren. Op het vlak van de organisatiestructuur moet er echter nog een hele weg worden afgelegd. Momenteel is het OLC er, maar open leren op zich (in de groepen) gebeurt nog weinig. Er is wel informeel overleg met collega's en externe doorverwijzers over cursisten die zij stuurden. Maar er gaat in de lesgroepen nog geen systematische aandacht naar open leren. Het zou ideaal zijn als er een duidelijke link kwam tussen wat de cursisten in het OLC doen en wat er in de lesgroepen gebeurt. Ook daar kan immers gewerkt worden aan zelfstandig leren; dat is niet voorbehouden voor een OLC. Er is wel een werkgroep *Open Leren* in het centrum, maar die is nog niet zo vaak samengekomen. Ook methodisch moet er nog intensiever gewerkt worden aan de leerlijn van elke individuele cursist; dat gebeurt nu nog weinig.

Tot slot kreeg ik een succesverhaal dat illustreert wat een zwakkere leerder zoal kan bereiken in een OLC. Ik hoef niet langer overtuigd te worden van het nut en de voordelen die een OLC te bieden heeft...

Dit is het verhaal van Theo, een zwakke leerder bij NT1. Hij kwam voor 't eerst binnen met de vraag om een computer te leren gebruiken. Heel eenvoudig is hij begonnen met het verkennen van een toetsenbord en muisoefeningen. Dan heeft hij een tijdje een toetsenbord meegenomen naar huis 'om te kijken waar al die letters staan'. Daarna is hij overgeschakeld op leren typen; hij kan de letters nu snel terugvinden zonder echt blind te typen. Daarna leerde hij traag maar correct verslagen intikken en ze op diskette bewaren. Nu heeft hij thuis een oude computer, tikt zelfstandig tekstjes in, opent de juiste programma's en bewaart teksten op diskette. Als zwakke lezer herkent hij toch icoontjes, woorden als *Bestand*, *Openen*, *Opslaan*, e.d. Momenteel oefent hij zelfstandig met *Powertype* met 'letters die hij nog niet goed weet staan' en is nu begonnen met dicteetjes. En dat lukt prima...

Erika Blondé
Ter Voortlaan 16
2650 Edegem
erwin.denys@nokia.com

Noten

- 1 Met dank aan Jan Van Assche & Veerle Van den Ende van het OLC van Leerpunt in Gent en de werkgroep Open Leren van het Centrum Basiseducatie Antwerpen. Leerpunt – CBE Gent, Hippoliet Lammensstraat 10, 9000 Gent, tel. (09)224 24 12, E-MAIL info@cbegent.be, WEBSITE www.cbegent.be
- 2 Ook in de provincie Antwerpen zijn er een aantal Centra voor Basiseducatie die een actief OLC hebben. We denken aan het CBE in Turnhout en het CBE in Zuiderkempem (Geel). Dat laatste verdient een extra vermelding omdat het een mobiel OLC is. De regio Zuiderkempem is erg groot; daarom is het niet mogelijk om een vaste standplaats aan het OLC te koppelen. Dan zou een aantal cursisten het OLC nooit kunnen bezoeken. Samen met een hogeschool in Geel slaagde het CBE Zuiderkempem erin om via een Europees project veertien draagbare computers aan te schaffen. Deze worden beurtelings gebruikt door de hogeschool en door het CBE. De programmatuur voor beide scholen werd op de portables gezet. Op de dagen dat het CBE de portables ter beschikking heeft, worden ze ofwel geïnstalleerd in Geel, in Herentals of in Mol. Daarbij komt natuurlijk voor de begeleiders wel wat technische vaardigheid kijken. Er reist ook een gsm mee met de 'Open Klas', zodat de cursisten de begeleiders kunnen verwittigen als ze plots verhinderd zouden zijn om te komen. Op voorhand inschrijven is immers noodzakelijk. Na een sessie 'Open Klas' wordt per cursist een opvolgblad ingevuld met daarop de rubrieken: persoonlijke gegevens, verheldering van de leervraag (wat kwam de cursist precies oefenen?), oefeningen (welke oefeningen maakte z/hij op de computer?), en een nabespreking (op het vlak van technische vaardigheden, inhoudelijke vaardigheden en zelfstandig werk). Tot slot kruisen de begeleiders van de 'Open Klas' aan of de cursist best nog eens hetzelfde komt oefenen, of de begeleiders van de 'Open Klas' dan wel de educatieven van de normale klasgroep voor een volgende oefenstap moet zorgen, of de cursist is uitgeleerd. (NvdR/Jes Leysen, met dank aan Katrien Janssens & Myriam Mariën van CBE Zuiderkempem, Werft 30, 2440 Geel, tel. (014)58 41 91, E-MAIL C.B.Zuiderkempem@village.uunet.be)

Bibliografie

Bensmann, A. & A. Kleinheerenbrink: *De Roos van Open Leren. Een handreiking bij het invoeren van open leren in een BE-instelling*. Rotterdam: ECR, 1997.

Schriftelijke leermiddelen

Beeldwoordenboek. 5000 Nederlandse begrippen in woord en beeld (samenst. D. Faber, T. Roorda & B. Vennema). Groningen: Jacob Dijkstra, 1984.

Denkwerk. Effectief lezen (C. Culshaw & D. Waters; Ned. bewerking H. Broos). Zeist: Dijkstra, 1985.

Doelenboeken Wiskunde, Nederlands als moedertaal. Amersfoort: SVE.

Loco/Mini-Loco. Malle: De Sikkel.

Talrijk 6. Onthoudbladen (G. Tersago). Wolters: Leuven, 1992.

Verwijswoorden. Lestra (Lessen in strategieën voor begrijpend lezen voor moeilijk lerenden van 11-16 jaar) (H. Peeters). Enschede: SLO.

Werkboeken spellingschakel voor allochtone cursisten (Didactisch Bureau IVIO). Lelystad: Stichting IVIO.

Software

Dainamic vzw Educatieve software, Mottaart 20, 2230 Herselt

Edurom, A.W. Bruna Multimedia, Utrecht

OWG, Stichting voor educatief computergebruik, Postbus 1206, NL-6040 KE Roermond.

T U S S E N D O O R

CANON CULTUURDAGEN

De CANON Cultuurdagen willen dialoog en uitwisseling op gang brengen tussen leerkrachten en directies enerzijds en kunstenaars, kunstbemiddelaars en cultuurwerkers anderzijds. Vertrekpunt zijn praktijkvoorbeelden kunst- en cultuureducatie vanuit het onderwijs. In veel basis- en secundaire scholen gebeurt er flink wat op het gebied van kunst en cultuur. Veel van deze initiatieven kunnen stimulerend werken voor anderen.

Daarnaast lichten verenigingen en instellingen met een specifiek kunst- en culturaanbod hun mogelijkheden voor het onderwijs toe.

In het najaar 2000 vinden deze CANON Cultuurdagen voor de vierde keer plaats, in de culturele centra van Dilbeek (13 november), Genk (14 november) en Torhout (17 november).

INLICHTINGEN EN INSCHRIJVINGEN:

Piet Convents, CANON (Cultuurcel van het departement Onderwijs),
H. Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel,
tel. (02)553 96 69, fax (02)553 96 75, E-MAIL piet.convents@ond.vlaanderen.be